

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

עיבור השנה מחמת התקופה

(כ"א א') ישלח ליה רב הונא בר אבין לרבא: כד חזית דמשכה תקופת טבת עד שיתסר בניסן, עברה להיחל שנתא, ולא תחוש לה. דכתיב² "שְׁמֹר אֶת חֹדֶשׁ הָאָבִיב" - שמור אביב של תקופה שיהא בחודש ניסן (שתהא תקופת ניסן מתחילה בחודש ניסן כשהלבנה עדיין בחידושה).

שיטות הראשונים

שמור אביב של תקופה שיהא בחודש ניסן: לשיטת רש"י, רמב"ם, ומאירי, הלבנה נחשבת בחידושה עד י"ד בחודש, ובט"ו כבר נחשבת ישנה. אם תקופת ניסן תיפול בט"ו, מעברים את חודש אדר שיהיה מלא, וכך תקופת ניסן תתחיל ביום י"ד. אם תקופת ניסן תיפול בט"ז, מעברים את השנה³. ולשיטת התוספות, הלבנה נחשבת בחידושה עד ט"ו בחודש, ורק בט"ז נחשבת ישנה. אם תקופת ניסן תיפול בט"ז, מעברים את חודש אדר שיהיה מלא, וכך תקופת ניסן תתחיל בט"ו. אם תקופת ניסן תיפול ב"ז, מעברים את השנה⁴.

חילול שבת לצורך קידוש החודש

(כ"א ב') **משנה:** על שני חודשים מחללין את השבת⁵ (עדים שראו את החודש): על ניסן ועל תשרי, שבהן שלוחין יוצאין לסוריא, ובהן מתקנין את המועדות⁶.

על שני חודשים ותו לא?⁷ **ורמינהו** (משנה י"ח א'): על שישה חודשים השלוחין יוצאין!

(ומתרץ) הכי קאמר: על כולן שלוחין יוצאין מבערב⁸. על ניסן ועל תשרי עד שישמעו מפי בית דין 'מקודש'.

¹. כאן מובא, לוי אקלע לבבל בחדסר בתשרי וכו' מכריז רבי יוחנן וכו', והבאתיו להלן, כ"א ב'.

². דברים, פר' ראה, טזא.

³. ומה שנאמר בגמרא דמשכה תקופת טבת 'עד' שיתסר בניסן, היינו 'עד ולא עד בכלל' ותקופת ניסן מתחילה בשיתסר.

⁴. ומה שנאמר בגמרא דמשכה תקופת טבת 'עד' שיתסר בניסן, יש להעמיד דהיינו 'עד ולא עד בכלל' וכאשר חודש אדר מלא ותקופת ניסן מתחילה בשיתסר. או דהיינו 'עד ועד בכלל' וכאשר חודש אדר חסר ותקופת ניסן מתחילה בשיבסר. מקורות: תוספות (ד"ה כי חזית). רמב"ם (הל' קידוש החודש ד,ב).

⁵. יש להדגיש שכאן הכוונה לגבי עצם קידוש החודש, ולעיל היה מדובר על שלוחים לגולה.

⁶. בית דין שולחין לסוריא, להודיע לגולה יום קביעותם, הלכך חשיבי. ומן התורה מחללין על כולן, אבל רבנן אסרו לפי שאין תיקון המועדות תלוי בהם, ולא איכפת למלאן ולחסרן על פי עדים; אך שני חדשים אלו, העמידום על דין תורה, שכל המועדות תלויין בהן. רש"י.

⁷. נפקי שלוחים אלא אהני, דקתני שבהן שלוחים יוצאים לסוריא. רש"י.

⁸. כגון נראה בעליל ביום עשרים ותשעה או בליל שלשים, דודאי יקדשוהו בית דין מחר, אי נמי, בחודש מעובר, דפשיטא לן שביום שלשים ואחד יתקדש משלא נתקדש בזמנו, שלוחין יוצאין מבית דין, ואין ממתניין עד למחר שישמעו מקודש מפי בית דין, כדאמרינן לקמן (כ"ד א'): ראש בית דין אומר מקודש, ויעידו לגולה. רש"י.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

(המשך משנה): וכשהיה בית המקדש קיים מחללין אף על כולם, מפני תקנת הקרבן (מוסף של ראש חודש שיקריב בזמנו).

תנו רבנן: מניין שמחללין עליהן את השבת? תלמוד לומר: "אֶלֶּה מוֹעֲדֵי ה' (מקראי קדש) אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדָם". יכול כשם שמחללין (העדים) עד (=כדי) שיתקדשו, כך מחללין (גם שלוחי ב"ד) עד (=כדי) שיתקיימו (המועדים בזמנם)? תלמוד לומר: "אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם"; על קריאתם (קידוש החודשים והמועדים) אתה מחלל, ואי אתה מחלל על קיומן (להודיע לבני הגולה).

משנה: (4) בין שנראה בעליל (גלוי ברור), בין שלא נראה בעליל, מחללין עליו את השבת. (2) רבי יוסי אומר: אם נראה בעליל אין מחללין עליו את השבת (שאין צורך).

מעשה שעברו יותר מארבעים זוג (זוגות עדים) ועיכבם רבי עקיבא בלוד. שלח לו רבן גמליאל אם מעכב אתה את הרבים, נמצאת מכשילן לעתיד לבוא.

גרסינן לעיל (כ"א א):

לוי אקלע לבבל בחדסר בתשרי. אמר: בסיים תבשילא דבבלאי ביומא רבה דמערבא.⁴⁰ אמרי ליה: אסהיד! אמר להו: לא שמעתי מפי בית דין מקודש.⁴¹

מכריז רבי יוחנן: כל היכא דמטו שלוחי ניסן ולא מטו שלוחי תשרי, ליעבדו תרי יומי, גזירה ניסן אטו תשרי (שאם תנהיגם לעשות בניסן יום אחד, ינהגו כן בתשרי שלא על פי שלוחים ופעמים שיטעו).

שיטות הראשונים

האם מחללים שבת על ראיית ירח הנראה בעליל: פסק הרמב"ם כתנא קמא, דאפילו נראה בעליל, מחללים שבת. "וְאִפְּלוּ רְאוּהוּ גְדוֹל וְנִרְאָה לְכָל - לֹא יֵאמְרוּ: כְּשֶׁם שֶׁרְאִינוּהוּ אֶנְחֵנוּ, כִּי רְאוּהוּ אֲחֵרִים, וְאִין אֲנוּ צְרִיכִין לְחַלֵּל אֶת הַשַּׁבָּת; אֶלָּא כָּל שִׁירְאָה הַחֲדָשׁ וְיִהְיֶה רְאוּי לְהַעֲדִי, וְיִהְיֶה בֵּינוּ וּבֵין הַמָּקוֹם שֶׁקְּבוֹעַ בּוֹ בֵּית דִּין לִלְלָה יוֹם אוֹ פָּחוֹת - מִצָּוָה עָלֵינוּ לְחַלֵּל אֶת הַשַּׁבָּת וְלִלְלָה וּלְהַעֲדִי."⁴²

לא שמעתי מפי בית דין מקודש: פירש הריטב"א, שתקנת חכמים היתה שאפילו ידעו בבירור שלא נמלכו, כל זמן שלא שמעו מפי בית דין 'מקודש', אין בני הגולה צריכין לחוש לזה, ויכולין לאכול אפילו ביוה"כ של בני ארץ ישראל. מיהו השליח עצמו צריך להחמיר ולצום.

⁹. ויקרא, פר' אמור, כג, ד.

¹⁰. אכלו לחם למעדנים ביום הכפורים שבארץ ישראל, שהרי בית דין עיברו את החדש והיו מתענים. רש"י. וביאר ריטב"א, שהיה חדסר לבני בבל, שהיו סומכין על הרוב שאין אלול מעובר, ומונין ליום הכפורים מיום שלשים (של אלול, שהוא ראש השנה), ואותו שנה אירע בבית הועד שהיה אלול מעובר, והיה להם למנות משלשים ואחד ליום הכפורים. ונמצא כי העשירי לבני ארץ ישראל היה אחד עשר לבני בבל, ובני בבל התענו בעשירי שלהם שהוא תשיעי לבני ארץ ישראל, ואוכלין באחד עשר שלהם, שהוא עשירי לבני ארץ ישראל והוא יום הכפורים.

¹¹. ושנינו במשנה, על ניסן ועל תשרי (אין יוצאים) עד שישמעו מפי בית דין 'מקודש'.

¹². מקורות: רמב"ם (הל' קידוש החודש ג, ד).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שלוחי ניסן ותשרי אין יוצאים עד שישמעו 'מקודש': דעת רז"ה ומאירי, שלא אמרו כן אלא כשנראה בזמנו ביום שלושים.¹³ אבל כשלא נראה בזמנו, אף בניסן ותשרי יוצאים בליל שלושים ואחד, שהרי עכ"פ יקבעו בית דין ביום שלושים ואחד. ודעת רוב הראשונים דגם בזה אין יוצאין עד הבוקר, גזירה אטו יום שלושים.¹⁴

כתב הרמב"ם "שלוחי ניסן ושלוחי תשרי אין יוצאין אלא ביום ראש חדש אחר שתעלה השמש, עד שישמעו מפי בית דין 'מקדש'. ואם קדשו בית דין בסוף יום תשעה ועשרים כמו שאמרנו,¹⁵ ושמעו מפי בית דין 'מקדש' - יוצאין מבפערב". ולדעת הראשונים לעיל, הסוברים שגם ביום שלושים ואחד אין יוצאים עד הבוקר, לכאורה גם כאן אין יוצאים.¹⁶

כל היכא דמטו שלוחי ניסן ולא מטו שלוחי תשרי: כתב הרמב"ם "יש מקומות שהיו מגיעין אליהן שלוחי ניסן ולא היו מגיעין אליהן שלוחי תשרי, ומן הדין היה שיעשו פסח יום טוב אחד, שהרי הגיעו להם שלוחין וידעו באי זה יום נקבע ראש חדש, ויעשו יום טוב שלחג הסוכות שני ימים, שהרי לא הגיעו אליהם שלוחין. וכדי שלא לחלק במועדות, התקינו חכמים שכל מקום שאין שלוחי תשרי מגיעין לו - עושין שני ימים, אפלו יום טוב שלעצרת. וכמה בין שלוחי ניסן לשלוחי תשרי? שני ימים; ששלוחי תשרי אינם מהלכין באחד בתשרי, מפני שהוא יום טוב, ולא בעשירי בו, מפני שהוא יום הכפורים.¹⁷

¹³ שאע"פ שראו השלוחים שבאו עדים להעיד שראו החודש ביום שלושים, אעפ"כ אין להם לצאת ולהעיד לגולה שנקבע החודש ביום שלושים בניסן ותשרי, עד שישמעו מפי בית דין 'מקודש', כי שמא יסכימו בית דין לעברו לצורך.

¹⁴ מקורות: רז"ה (הו"ד בראשונים). מאירי (כ"א ב', ד"ה ואמר אח"כ). תוספות (כ"א ב', ד"ה על ניסן). רשב"א (ד"ה אמר אביי). ריטב"א (ד"ה ופרכין). ר"ן (חידושו, מתני' שבהן שלוחין).

¹⁵ הרמב"ם לשיטתו (הל' קידוש החודש ב,ט) שאפשר לקדש החודש ביום כ"ט, עבור מחר. ויש חולקים. וראה להלן, כ"ה ב', ריש פרק שלישי.

¹⁶ כן כתב בדרך אמונה (ס"ק עד). מקורות: רמב"ם (הל' קידוש החודש ג,י).

¹⁷ מקורות: רמב"ם (הל' קידוש החודש ג,יב-יג).